

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA DI SẢN VĂN HÓA**

ĐỒ THU THẢO

**DI TÍCH CHÙA CHÂU LÂM
(PHƯỜNG THỤY KHUÊ - QUẬN TÂY HỒ - HÀ NỘI)**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGÀNH BẢO TÀNG HỌC

Mã số: 52320305

Người hướng dẫn: **PGS.TS. NGUYỄN VĂN TIẾN**

HÀ NỘI - 2015

LỜI CẢM ƠN

Sau một thời gian nghiên cứu và làm việc nghiêm túc, được sự giúp đỡ chỉ bảo tận tình của các thầy cô trong khoa Di sản văn hóa, em đã hoàn thiện bài khóa luận này

Khóa luận này được hoàn thành dưới sự hướng dẫn, chỉ bảo tận tình của PGS.TS Nguyễn Văn Tiến. Em xin gửi đến thầy niềm biết ơn sâu sắc. Khóa luận này cũng đánh dấu sự hoàn thành quá trình học tập tại trường Đại học Văn hóa Hà Nội của em. Em xin được bày tỏ lời cảm ơn chân thành nhất tới các thầy cô giáo trong khoa Di sản văn hóa đã ủng hộ, giúp đỡ em trong suốt quá trình học tập và trong thời gian thực hiện khóa luận này.

Qua đây em cũng xin chân thành cảm ơn đến Phòng Văn hóa quận Tây Hồ, Ban Quản lý di tích chùa Châu Lâm và đền Voi Phục, Cán bộ Ban Quản lý di tích danh thắng Hà Nội đã cung cấp tư liệu và tạo điều kiện thuận lợi để em tiếp cận, khảo sát di tích chùa Châu Lâm.

Là một sinh viên năm thứ tư, chưa có thời gian được tiếp xúc nhiều với thực tế, kiến thức còn hạn chế, do vậy khóa luận khó tránh khỏi những thiếu sót. Em kính mong nhận được sự đóng góp, chỉ bảo kiến thức của các thầy cô giáo và bạn bè để bản khóa luận này được hoàn thiện hơn nữa.

Một lần nữa em xin trân trọng cảm ơn !

Hà Nội, ngày 15 tháng 5 năm 2015

Sinh viên

Đỗ Thu Thảo

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU.....	1
CHƯƠNG 1: CHÙA CHÂU LÂM TRONG DIỄN TRÌNH LỊCH SỬ	4
1.1. Khái quát về vùng đất nơi di tích tồn tại.....	4
1.1.1. Tổng quan và lịch sử vùng đất Thụy Khuê	4
1.1.2. Không gian văn hóa Hồ Tây	7
1.2. Lịch sử xây dựng và quá trình tồn tại của chùa Châu Lâm.....	9
1.2.1. Những vấn đề lịch sử	9
1.2.2. Lịch sử xây dựng.....	12
1.2.3. Quá trình tồn tại và phát triển.....	14
1.2.4. Khái quát quá trình truyền bá Phật giáo vào Việt Nam.....	16
CHƯƠNG 2: GIÁ TRỊ KIẾN TRÚC - NGHỆ THUẬT CHÙA CHÂU LÂM.....	21
2.1. Giá trị kiến trúc	21
2.1.1. Không gian cảnh quan	21
2.1.2. Bố cục mặt bằng.....	24
2.1.3. Các đơn nguyên kiến trúc	25
2.1.3.1 Tam quan.....	25
2.1.3.2 Tiền đường	26
2.1.3.3 Thượng điện	28
2.1.3.4 Nhà mẫu	29
2.1.3.5 Nhà khách	30
2.2 Giá trị điêu khắc.....	31
2.2.1 Nghệ thuật trang trí kiến trúc	31
2.2.2 Nghệ thuật điêu khắc	38
2.2.2.1 Hệ thống tượng thờ ở Thượng Điện	38
2.2.2.2 Hệ thống tượng ở Tiền đường.....	54
2.2.2.3 Tượng Mẫu.....	58

2.2.2.4 Tượng Tổ.....	60
2.2.3 Các di vật tiêu biểu.....	60
2.2.4 Các ngày lễ trong năm của chùa Châu Lâm.....	64
CHƯƠNG 3: BẢO VỆ VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH CHÙA	
CHÂU LÂM	66
3.1 Thực trạng các đơn nguyên kiến trúc, di vật.....	66
3.1.1 Thực trạng về các đơn nguyên kiến trúc.....	66
3.1.2 Thực trạng về di vật.....	68
3.1.3 Thực trạng về quản lý di tích	69
3.1.4 Thực trạng sử dụng diện tích đất của chùa	70
3.2 Một số giải pháp bảo tồn di tích chùa Châu Lâm.....	70
3.2.1 Cơ sở pháp lý.....	70
3.2.2 Các nguyên tắc bảo quản, tu bổ và phục hồi di tích	72
3.2.3 Các hoạt động bảo tồn.....	73
3.2.3.1 Bảo tồn khu vực bảo vệ.....	73
3.2.3.2 Bảo tồn cấu kiện kiến trúc	74
3.2.3.3 Bảo tồn hệ thống di vật.....	76
3.3 Khai thác và phát huy giá trị di tích chùa Châu Lâm.....	78
KẾT LUẬN.....	83
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	85
PHỤ LỤC	91

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trải qua hàng ngàn năm lịch sử dựng nước và giữ nước, dân tộc ta đã lập nên một quốc gia độc lập với nền văn hiến lâu đời. Quá trình lịch sử đó đã để lại một kho tàng di sản văn hóa vô cùng phong phú và đặc sắc. Thông qua hệ thống di sản văn hóa chúng ta có thể tìm hiểu nắm bắt và tiếp nối những giá trị tinh hoa mà ông cha ta để lại. Di tích lịch sử văn hóa là hình thức biểu hiện vật chất của di sản văn hóa, nó luôn có dấu ấn sâu sắc trong mọi thế hệ người dân Việt Nam bởi trải qua sự thăng trầm của lịch sử các di tích của mọi thời đại, ghi nhận chặng đường lao động sáng tạo của thế hệ đi trước. Đó không chỉ là những giá trị vật chất cụ thể mà còn bao hàm những giá trị tinh thần phong phú. Di tích lịch sử văn hóa là những trang sử có sức thuyết phục lớn đối với mọi thế hệ chúng ta. Vì vậy việc nghiên cứu, tìm hiểu để từ đó bảo tồn và phát huy giá trị của các di tích là nhiệm vụ cấp thiết, có ý nghĩa quan trọng đối với sự nghiệp xây dựng đất nước trong thời đại mới.

Trong suốt chặng đường dài của lịch sử, với công cuộc dựng nước và giữ nước của dân tộc thì đạo Phật luôn luôn hòa mình với nhịp sống của dân tộc góp phần tô đẹp lên những trang sử vẻ vang của đất nước. Những ngôi chùa ở Việt Nam là biểu tượng cho chân lý thánh thiện, là nơi trung tâm sinh hoạt văn hóa tín ngưỡng tu học của Tăng Ni và các tín đồ Phật tử, là nơi giáo dục đạo đức hướng thiện cho tất cả mọi người. Đồng thời ngôi chùa cũng là một công trình kiến trúc văn hóa nghệ thuật vô giá của cha ông ta đã để lại.

Chùa Châu Lâm - Phường Thụy Khuê - Quận Tây Hồ - Thành phố Hà Nội cũng nằm trong lịch sử hình thành và phát triển của Chùa Việt, trong nó cũng chứa đựng nhiều nét độc đáo của riêng mình để phản ánh một thời đại đã qua. Nó chứa đựng những giá trị nghệ thuật trang trí, kiến trúc điêu khắc có ý nghĩa rất lớn đối với đời sống tâm linh của cư dân địa phương cũng như mọi du khách khi tới thăm quan và lễ Phật.

Sau quá trình học tập và nghiên cứu vận dụng những kiến thức đã học

về chuyên ngành Bảo tồn - bảo tàng đi vào tìm hiểu về ngôi chùa để thấy được những giá trị và ý nghĩa tốt đẹp và nắm bắt được thực trạng đưa ra các giải pháp cho vấn đề bảo vệ và phát huy giá trị di tích trong giai đoạn hiện nay là việc làm có ý nghĩa thiết thực nhằm giữ gìn các di sản văn hóa của địa phương cũng như của đất nước.

Với lý do trên em xin chọn đề tài: Di tích chùa Châu Lâm-Phường Thụy Khuê - Quận Tây Hồ -Thành phố Hà Nội làm bài khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Mục đích nghiên cứu

- Tìm hiểu về vùng đất, con người nơi di tích chùa Châu Lâm tồn tại, làm cơ sở cho việc nghiên cứu di tích.

- Từ những nguồn tư liệu có được tìm hiểu quá trình hình thành, tồn tại của chùa Châu Lâm từ khi xây dựng đến nay và xác định những giá trị của di tích trên hai phương diện:

+ Giá trị văn hóa vật thể: kiến trúc, di vật

+ Giá trị văn hóa phi vật thể: tín ngưỡng, thờ cúng

- Nghiên cứu thực trạng di tích, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm bảo vệ và phát huy giá trị vốn có của di tích trong bối cảnh hiện nay.

- Cung cấp thông tin cho những người quan tâm muốn học tập nghiên cứu, tìm hiểu về di tích chùa Châu Lâm.

3. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của khóa luận là di tích chùa Châu Lâm thuộc Phường Thụy Khuê, Quận Tây Hồ, Thành phố Hà Nội.

4. Phạm vi nghiên cứu

- Phạm vi không gian: nghiên cứu di tích chùa Châu Lâm trong không gian lịch sử, văn hóa của Phường Thụy Khuê, Quận Tây Hồ, Thành phố Hà Nội

- Phạm vi thời gian: nghiên cứu di tích chùa Châu Lâm gắn liền với quá trình hình thành, tồn tại của di tích từ khi hình thành đến nay trong phạm vi nguồn tư liệu có được.

5. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp khảo sát, điền dã thực địa: quan sát, miêu tả, ghi chép, chụp ảnh, ghi âm..

- Tập hợp, hệ thống hóa các tư liệu liên quan đến di tích để phân tích, đánh giá...

- Phương pháp liên ngành: Bảo tồn di tích lịch sử-văn hóa, Bảo tàng học, Sử học, Mỹ thuật học, Dân tộc học, Văn hóa học, Khảo cổ học, Xã hội học, Du lịch học...

6. Bố cục khóa luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, phụ lục, khóa luận gồm có 3 chương:

Chương 1: Chùa Châu Lâm trong diễn trình lịch sử

Chương 2: Giá trị kiến trúc – Điêu khắc chùa Châu Lâm

Chương 3: Vấn đề bảo vệ và phát huy giá trị chùa Châu Lâm

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban quản lý di tích danh thắng Hà Nội (2000), *Di tích lịch sử văn hóa Hà Nội*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Trần Lâm Biền (1996), *Chùa Việt*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
3. Trần Lâm Biền (2008), *Diễn biến kiến trúc truyền thống Việt vùng đồng bằng châu thổ sông Hồng*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
4. Trần Lâm Biền (2001), *Trang trí trong mỹ thuật truyền thống của người Việt*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
5. Trần Thanh Đạm (1962), *Tây Hồ Chí*, Bộ quốc gia giáo dục Sài Gòn, Sài Gòn
6. Trịnh Thị Minh Đức, Phạm Thu Hương (2007), *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
7. Phạm Mai Hùng (2003), *Giữ gìn và phát huy di sản văn hóa dân tộc*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
8. Nguyễn Hồng Kiên (1996), *Kiến trúc gỗ cổ truyền Việt*, Kiến trúc (số 3), tr, 36-43.
9. Phan Khanh (1992), *Bảo tàng – Di tích – Lễ hội*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
10. Hoàng Đạo Kính (2002), *Di sản văn hóa bảo tồn và trùng tu*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
11. Nguyễn Lang (1992), *Việt Nam Phật giáo sử luận*, Nxb. Văn học, Hà Nội.
12. Ngô Sỹ Liên (1967), *Đại Việt sử ký toàn thư*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
13. Luật Di sản văn hóa năm 2001 được sửa đổi, bổ sung năm 2009, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
14. Nguyễn Vinh Phúc (2009), *1000 năm Thăng Long – Hà Nội*, Nhà xuất bản trẻ, Hà Nội.

15. Nguyễn Vinh Phúc (2005), *Mặt gương Tây Hồ*, Nhà xuất bản trẻ, Hà Nội.
16. Nguyễn Thị Phượng (2013), *Hồ sơ di tích chùa Châu Lâm*, Ban quản lý di tích danh thắng Hà Nội, Hà Nội.
17. Giang Quân (1999), *Hà Nội phố phường*, Nxb. Hà Nội, Hà Nội.
18. Đỗ Phương Quỳnh (2010), *Hà Nội đôi bờ sông Hồng lịch sử và văn hóa*, Nxb. Giao thông vận tải, Hà Nội.
19. Hà Văn Tấn (1993), *Chùa Việt Nam*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
20. Lưu Trần Tiêu (2002), *Bảo tàng, di tích và sự phát triển Bảo tồn và phát huy Di sản văn hóa Việt Nam*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
21. Trần Nho Thìn (1991), *Vào chùa thăm Phật*, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội.
22. Nguyễn Đình Toàn (2002), *Kiến trúc Việt Nam qua các triều đại*, Nxb. Xây dựng, Hà Nội.
23. Thích Bảo Nghiêm – Võ Văn Tường (2003), *Hà Nội danh lam cổ tự*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
24. Trần Quốc Vượng (2010), *Đất thiêng ngàn năm văn vật*, Nxb. Hà Nội, Hà Nội.
25. Ủy ban nhân dân quận Tây Hồ (2011), *Danh tích Tây Hồ*, Nxb. Thông tấn, Hà Nội.